

Komisja Sławistyczna PAN

Instytut Filologii Polskiej UAM

Instytut Filologii Słowiańskiej UAM

mają zaszczyt zaprosić na międzynarodową konferencję naukową

***Sztuczne raje: upojenia kulturą – upojenia w kulturze. Przypadek
słowiański***

Poznań, 6-7 czerwca 2017

Kiedy Charles Baudelaire opublikował w 1860 roku esej *Sztuczne raje*, sławny manifest imaginacyjnego potencjału narkotyków, których zażywanie wzmacnia i ubogaca przestrzeń oddziaływania wyobraźni twórczej, wyznaczył nową sferę rozważań dotyczących poszerzenia pola kulturowej reprezentacji. Na prawach swobodnego paktu referencjalnego wpisał bowiem halucynacje wywołane przez alkoholowe lub narkotyczne upojenie w obszar realistycznego odzwierciedlenia rzeczywistości. Od tego czasu eksperymentowanie z chemicznymi stymulatorami świadomości, traktowane jako *sui generis* „narzędzie pomocnicze” dla literackich/artystycznych wizji, powraca niejednokrotnie w różnych kulturowych tekstach, a zapisy narkotycznych i alkoholowych doświadczeń postrzegane bywają w kategoriach swobodnego laboratorium badającego możliwości przekraczania limitów kreatywnej mocy artysty. Szczególnie istotną rolę doświadczenia te odegrały w tych nurtach kulturowych (m. in. dekadentyzm, symbolizm, surrealizm), które wysoko ceniły mentalne stany transgresyjne (trans, amok, choroby psychiczne, marzenie senne, przeżycia mistyczne itd.) i starały się wykorzystać je w praktyce twórczej, przypisując im walory poznawcze oraz niezwykle właściwości estetyczne.

Nie należy oczywiście zapominać, że kultura bardzo uważnie od wieków śledzi również destrukcyjny wpływ alkoholu i narkotyków na jednostkę ludzką - diagnozy i opisy biologicznej, mentalnej i społecznej degeneracji stanowiącej skutek nadużywania wszelkiego rodzaju środków odurzających powracają w literaturze, teatrze, filmie czy malarstwie, wpisując się w dyskusję o granicach człowieczeństwa i dostrzegając w degradacji towarzyszącej owemu nadużyciu znak ludzkiej tendencji do samozniszczenia oraz istotny czynnik antropologicznych rozpoznań i definicji.

Między tymi dwoma biegunami – apologii i odrzucenia – toczy się kulturowa historia alkoholu i narkotyków, zagarniając coraz to nowe obszary psychosocjologicznego opisu i – podskórnym niejako nurtem – odpowiadając na pytania dotyczące najogólniej pojętej *conditio humana*, które swym zasięgiem daleko wykraczają poza samo zagadnienie nagminnego we wspólnocie ludzkiej sięgania po szkodliwe dla zdrowia używki.

Dodatkowo, co wydaje się szczególnie charakterystyczne dla kultur słowiańskich, przy okazji rozważań o obecności tematu upojeń w kulturze nie sposób pominąć faktu, że rozmaite gatunki napojów alkoholowych często w powszechnej opinii korespondują z „kolektywną duszą” poszczególnych nacji (polska czy rosyjska wódka, bałkańska rakija, czeskie piwo, morawskie i bałkańskie wino). Niezależnie od stereotypowego podłoża podobnych przyporządkowań, włączają się one bez wątpienia w sferę konstruowania wspólnotowej tożsamości, zarówno w jej tradycyjnym/histerycznym, jak i współczesnym kształcie i rozumieniu. Kulturowy wymiar zyskuje często nie tylko konsumpcja konkretnych alkoholi i związane z nią gesty i rytuały, ale także ich produkcja oraz akompaniujące owej konsumpcji i produkcji narracje (pieśni ludowe i biesiadne, „mity założycielskie” wytwarzania regionalnych trunków, literatura patriotyczna, przysłowia, porzekadła, maksymy, ulubione alkohole bohaterów literackich), które z jednej strony kodują, z drugiej strony zaś – utwierdzają się powinowactw między gatunkiem wysoko cenionych w danej wspólnocie nacjonalnej napojów alkoholowych a tzw. „charakterem narodowym”. Osobno należy przy tym potraktować relacje łączące wyobrażenia o biesiadnych obyczajach poszczególnych warstw społecznych, które – ponad państwowymi, narodowymi i regionalnymi granicami – nadają niektórym trunkom status wyznacznika „klasowej” przynależności, zarówno w sensie deprecjonującym (alkohole plebejskie), jak i nobilitującym (alkohole wykwiłtne czy wyrafinowane).

Kultura nie tylko jednak interesuje się różnorodnymi formami, przejawami i konsekwencjami upojenia, czyniąc z nich zarówno przedmiot opisu, jak i swój istotny, integralny komponent, ale sama pozostaje istotnym źródłem ekstatycznych, euforycznych czy choćby hedonistycznych reakcji i zachowań. Jedną z funkcji sztuki niezaprzeczalnie pozostaje jednak wywoływanie emocji, nierzadko skrajnych (nie zawsze zresztą pozytywnych) dających w efekcie przeżycia porównywalne z narkotycznym czy alkoholowym upojeniem. Współczesne teorie komunikacji literackiej i artystycznej (oparte na empatycznym czy somatycznym trybie odbioru) pozwalają na powrót do owych – wydawałoby się już dawno zarzuconych – koncepcji recepcyjnych, przywracając kulturze jej – w powszechnej opinii niezmiennie pierwszoplanowe – zadanie dostarczycielki zmysłowych wrażeń i uczuciowych wzruszeń. Tak również bowiem można interpretować metaforę „sztucznych rajów”, odnosząc ją, nieco poszerzając autorskie intencje, do wszelkich narzędzi, którymi dysponują literatura i sztuka, by modelować reprezentowaną rzeczywistość w sposób umożliwiający kreowanie wyimaginowanego świata i by wykreowany dzięki tym narzędziom świat lepiej odpowiadał duchowym i emocjonalnym potrzebom jednostki ludzkiej niż ten dobrze nam znany z empirycznego doświadczenia.

Nasza konferencja poświęcona jest namysłowi nad oboma tymi wariantami pojmowania kulturowych upojeń i ukazaniu ich obecności w kulturze Słowian. Jej organizatorzy pragną zaprosić uczestników do wspólnej dyskusji nad uniwersalnym i partykularnym wymiarem tematyki „sztucznych rajów”, w jej Baudelaire’owskim i komunikacyjnym rozumieniu i do określenia specyficznych – słowiańskich – atrybutów tego, przewijającego się niemal odwiecznie przez dzieje światowej kultury, zagadnienia.

Proponowane kręgi problemowe:

- Alkohol i narkotyki jako narzędzie poszerzania pola percepcji oraz stymulator procesu twórczego;
- Nurty literackie i kulturowe gloryfikujące sztuczne transformowanie świadomości i wyobraźni;
- Dawne i współczesne modele kultury biesiadnej;
- Alkohol jako czynnik kształtowania i umacniania wspólnotowych/narodowych identyfikacji;
- Kulturowe (literackie, artystyczne, medialne) reprezentacje destrukcyjnego oddziaływania środków odurzających w wymiarze indywidualnym i społecznym;
- Kultura jako źródło euforycznych przeżyć (estetycznych, metafizycznych, erotycznych itd.);
- Formy kultu sztuki i artyści
- Emocjonalne, empatyczne i somatyczne tryby recepcji;
- Literackie/artystyczne/medialne strategie i techniki wywoływania emocjonalnych reakcji odbiorcy;
- Zachwyty, fascynacja, transgresja jako możliwe/oczekiwane, projektowane modele kontaktu z dziełem sztuki.

Komitet organizacyjny:

prof. dr hab. Bogusław Zieliński

prof. UAM dr hab. Zbigniew Kopeć

prof. UAM dr hab. Anna Gawarecka

prof. UAM dr hab. Izabela Lis-Wielgosz

dr hab. Marek Osiewicz

prof. UAM dr hab. Marzanna Kuczyńska

prof. UAM dr hab. Piotr Śniedziewski

prof. UAM dr hab. Jan Galant

dr Maciej Parkitny

dr Marcin Jauksz

Sekretarze konferencji:

dr Roman Sliwka

mgr Szymon Wegner